

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE KİŞİLERARASI PROBLEM ÇÖZME *

Yrd. Doç. Dr. Sabahattin ÇAM
Ç. Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Böl.
sabahcam@cu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Songül TÜMKAYA
Ç. Ü. Eğitim Fakültesi İlköğretim Böl.
stumkaya@cu.edu.tr

ÖZET

Araştırma, üniversite öğrencilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim görülen alan değişkenlerine göre kişilerarası problem çözme yönelim ve becerilerinin karşılaştırıldığı betimsel bir çalışmadır. Çalışma grubu, Çukurova Üniversitesi'nde farklı 15 programda öğrenim gören öğrencilerden 308'i kız, 315'i erkek olmak üzere 623 lisans ve yüksek lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Veriler Çam ve Tümkaya (2006) tarafından geliştirilen Kişilerarası Problem Çözme Envanteri ile toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, kız öğrencilerin Probleme Olumsuz Yaklaşma, ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım puan ortalamalarının erkeklerinkinden; Kendine Güvensizlik puanlarında ise erkeklerin ortalama değerinin kızlarınkinden yüksek olduğu bulunmuştur. Yapıcı Problem Çözme ve Sorumluluk Almama puanlarında ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yaş değişkenine göre bakıldığında, Yapıcı Problem Çözme puanları açısından 23-30 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalamasının, 18-20 yaş grubunun ortalamasından yüksek olduğu gözlenmiştir. Sorumluluk Almama puanlarında ise tersi bir bulgu elde edilmiştir. Öğrencilerin fen-teknik ve sosyal alanlarda öğrenim görmelerine göre puan ortalamalarının karşılaştırılması sonucunda tüm alt ölçek puanları açısından anlamlı farkın olmadığı bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Üniversite Öğrencileri, Kişilerarası Problem Çözme

UNIVERSITY STUDENTS' INTERPERSONAL PROBLEM SOLVING

ABSTRACT

This study aimed at comparing university students' interpersonal problem solving approaches and skills regarding their gender, age, and the field of the study. Sample for this study consisted of 623 (308 female and 315 male) undergraduate and graduate students attending 15 different programs at Çukurova University. Data were gathered through the Interpersonal Problem Solving Inventory developed by Çam and Tümkaya (2006). Results revealed that for female students the mean scores of approaching problems in a negative way and insistent-persevering approach were higher than those of male students. It is also found that the mean scores of Lack of Self-Confidence for male students were higher than those of female students. There is no gender difference regarding Constructive Problem Solving and Unwillingness to Take Responsibility. It was observed that in terms of Constructive Problem Solving the mean scores of students aged between 23-30 years old were higher than those of aged between 18-20 years old. For the subscale of Unwillingness to Take Responsibility, students aged between 18-20 years old got higher scores than those aged between 23-30 years old. When the mean

* XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur. Muğla, 13-15 Eylül 2006.

scores of subscales were compared on the basis of students field of the study (eg. Social Sciences, Science and Technical Sciences) it was found that there was no significant difference in the scores obtained from all the sub-scales.

Key Words: University Students, Interpersonal Problem Solving

Giriş

Problem, bir kişinin istenilen hedefe ulaşmak amacıyla topladığı mevcut güçlerinin karşısına çıkan engel olarak tanımlandığı (Bingham,1998) gibi, bireyin bir hedefe ulaşmada engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumu olarak da ele alınmaktadır (Morgan, 1999:149). Problem çözme ise, karışık içsel ve dışsal istek ve arzuların uyumu için bilişsel ve etkili davranışsal süreçler olarak ifade edilmektedir (Heppner ve Krouskopf, 1987). Öncelikle bilişsel işlemler üzerinde odaklaşan Anderson (1980), problem çözme sürecini bilişsel işlemleri sırayla bir hedefe yöneltmek olarak tanımlamıştır. Problem çözme diğer bir deyişle bir hedefe ulaşırken araya giren zorlukların çözümünü bulma sürecidir. Bingham (1998) problem çözme, belli bir amaca ulaşmak için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi çabayı gerektiren bir süreç olarak görmektedir. Morgan (1999) ise, karşılaşılan engeli aşmanın en iyi yolunu bulmak olarak tanımladığı problem çözme, kişinin problemi hissedişinden ona çözüm buluncaya kadar geçirdiği bir süreç şeklinde açıklamaktadır.

Heppner'e (1978) göre problem çözme, problemlerle başa çıkma kavramı ile eş anlamlı görülmektedir. Gerçek yaşamda karşılaşılan kişisel problemlerin çözümü de, iç veya dış istekler ya da çağrılara uyum sağlamak amacı ile davranışsal tepkilerde bulunma gibi bilişsel ve duygusal işlemleri bir hedefe yöneltmek olarak ele alınmıştır. Benzer şekilde bilişsel yaklaşım açısından bu kavramı ele alan D'Zurilla ve Nezu (1990) da, sosyal problem çözme, kişinin gerçek yaşamında her gün karşı karşıya kaldığı problemlerini çözmede kullandığı etkili başa çıkma yollarını keşfetmesi ve etkili bilişsel-davranış süreçlerini üretmesi olarak tanımlamaktadır.

Problem çözme, bireyin amaç, ihtiyaç, değer, inanç, beceri, alışkanlık ve tutumları ile ilgilidir. Problem çözme, bir amaca erişmekte karşılaşılan güçlükleri yenme sürecidir, bu da bilgiyi kullanarak ve buna orijinallik, yaratıcılık ya da hayal gücünü ekleyerek çözüme ulaşma süreci olarak açıklanabilir. Bireyin problem çözmeye yönelmesi, cesareti, isteği ve kendine güven duygusu problem çözmede etkilidir. Ayrıca karşılaşılan problemlerin çözümünde özgüven duygusuna sahip olma, nesnel bir bakış açısı, yaratıcı düşünme, olaylar karşısında fazla kaygılanmama, atılma olabilme gibi bazı kişilik özelliklerinin katkısı olduğu belirtilmektedir (Saygılı, 2000). Koberg ve Bagnal (1981) ise, problem çözme becerisine sahip olan kişilerin yenilikçi, tercih ve kararlarını açıkça belirtme, sorumluluk duygusuna sahip olma, esnek düşünme, cesaret ve maceracılık, farklı fikirleri ortaya koyabilme, kendine güven, geniş ilgi alanı, mantıklı ve nesnel davranma, rahat ve duygusal olma, aktif ve enerjiklik, yaratıcı, üretici olma, eleştirel bir bakış açısı gibi kişilik özelliklerine sahip olduklarını ifade etmektedir.

Problemlerini etkili çözemeyen bireylerin, etkili problem çözme becerisine sahip bireylere göre, daha fazla kaygılı ve güvensiz oldukları, başkalarının beklentilerini anlamada yetersiz kaldıkları ve duygusal problemleri daha fazla yaşadıkları saptanmıştır (Heppner, Baumgardner ve Jakson, 1985). Ayrıca, etkisiz problem çözenin, stres

verici durumlara ve psikolojik uyumsuzluklara neden olacağı da belirtilmektedir (Nezu, 1985; Nezu ve Ronan, 1985; Heppner ve Baker, 1997).

Sosyal problem çözme kavramı, oldukça geniş anlamda kullanılmakta ve bireyin yaşantısında karşılaştığı tüm problemleri kapsamaktadır. Bu problem alanlarından biri de kişiler arasında yaşanan problemlerdir. Kişilerarası problem, “etkileşimde bulunan taraflardan en az birinin, mevcut etkileşim biçimi ile ideal etkileşim biçimi arasındaki farkı algıladığı, bu fark yüzünden gerginlik hissettiği, gerginliği ortadan kaldırmak için girişimlerde bulunduğu, ancak girişimlerinin engellendiği bir durum” (Öğülmüş, 2001; 9) olarak tanımlanmaktadır. Kişilerarası sorunların nedenleri çok farklı olabilmektedir. Ancak Johnson ve Johnson (1995), insanların kişilerarası sorun veya çatışmayı çözmek için, kişinin ulaşmak istediği amaç ve sorun yaşanan kişiyle olan ilişkiye verilen önemin derecesine bağlı olarak beş farklı stratejiden birini kullanabileceklerini belirtmektedir. Bunlar; geri çekilme, yatıştırma, güç kullanma, uzlaşma ve yüzleşme stratejileridir.

Kişilerarası problemleri çözmeyi engelleyen olumsuz düşünceler ve bunu kolaylaştıran olumlu düşünceler mevcuttur. Bu konudaki farklı yazarların görüşlerini özetleyen Öğülmüş (2001), kişinin; problemin çözümünü çok zor olarak görmesi, kendisinin problemi çözemeyeceğini düşünmesi, imkanlarının yetersiz olduğuna inanması, kendini çaresiz görmesi ve çözüm konusunda aceleci davranması gibi düşüncelerin sorunun çözümünü engelleyen olumsuz düşünceler olduğunu belirtmektedir. Sorunun çözümü konusunda olumlu düşünme ve iyi niyet, birden fazla çözümün olduğuna inanma, çözüm sonucunda her iki tarafın kazanacağını düşünme, sorunlara farklı bakış açılarıyla yaklaşma, güç kullanmak yerine sorunlar üzerinde odaklaşma, problem çözümünde duyguları dikkate alma gibi yaklaşımların sorunun çözümünü kolaylaştıran faktörler olduğu vurgulanmaktadır.

Farklı yaş gruplarında yapılan araştırmaların sonuçları bireylerin uyum düzeyi, kişilik özellikleri, sosyo-demografik özellikleri ve bazı bilişsel değişkenler ile problem çözme becerileri arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu göstermiştir (Heppner, Reeder ve Larson, 1983; Baumgardner, Heppner ve Arkin, 1986; Jerath, Hasija ve Malhotra, 1993; Çam, 1995; D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998; Bilge ve Aslan, 2000; Gökçakan ve Nadir, 2001).

Üniversite öğrencileri üzerinde Problem Çözme Envanteri kullanılarak yapılan çalışmalarda cinsiyete göre problem çözme algısının farklılaşmadığı gözlenmiştir (Taylan, 1990; Bilge ve Aslan, 2000; Tümkaya ve İflazoğlu, 2000; Ferah, 2000; Dikici, Yavuzer ve Demir, 2001; Alver, 2005). Ergenlerle yapılan çalışmalarda ise birbirinden farklı sonuçlar elde edilmiştir. Korkut’un (2002) çalışmasında erkek öğrencilerin problem çözme algısı kızlarınkinden daha yüksek bulunurken, Gökçakan ve Nadir’in (2001) çalışmasında cinsiyete göre fark bulunmamıştır. Öğretmenlik formasyon eğitimini alan grupta yapılan bir çalışmada da problem çözme becerisi algısının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür (Çam, 1997). Amerikan ve Türk üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre karşılaştırıldığı bir çalışmada Amerikalı erkek öğrencilerin Türk öğrencilere göre problem çözme yeteneğine güven ve problemden kaçınma yaklaşımlarını daha yüksek algıladıkları; Amerikalı kız öğrencilerin de kişisel kontrollerinin Türk kız öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Şahin, Şahin ve Heppner, 1993). Sosyal Problem Çözme Envanteri’nin kullanıldığı çalışmalarda probleme olumlu yaklaşma açısından erkeklerin lehine anlamlı bir fark

bulunurken (D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998), probleme olumsuz yaklaşımda kızların puanlarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğu saptanmıştır (D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998; Graf, 2003).

Üniversite öğrencilerinde sınıf düzeyi/yaş değişkenine göre problem çözme algısının karşılaştırıldığı çalışmaların bir kısmında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Taylan, 1990; Bilge ve Aslan, 2000). Öğretmenlik formasyon eğitimi alan grupta yapılan bir çalışmada da yaş gruplarına göre (21-25 yaş/ 26-52 yaş) benzer bir sonuç elde edilmiştir (Çam, 1997). Ancak çalışmaların bir kısmında dördüncü sınıf öğrencilerin lehine anlamlı farklılığın olduğu görülmektedir (Tümkiye ve İflazoğlu, 2000; Dikici, Yavuzer ve Demir, 2001; Alver, 2005). Ergenlerde 15 yaş ve altı ile 16 yaş ve üstü şeklinde karşılaştırmanın yapıldığı çalışmada ise küçük yaş grubundakilerin lehine anlamlı farklılık saptanmıştır (Korkut, 2002). Genç yetişkin, orta yaş ve yaşlı gruplarının sosyal problem çözme algısının karşılaştırıldığı çalışmada da probleme olumlu yaklaşma ve akılcı problem çözme boyutlarında genç yetişkin ve orta yaş gruplarının lehine bir sonuca ulaşılmıştır. Probleme olumsuz yaklaşma, içtepisel-dikkatsiz ve kaçınmacı problem çözme boyutlarında ise yaşlı gruptakiler diğer gruplardakilerden daha yüksek puanlar almışlardır (D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998).

Problem çözme algısının öğrenim görülen alana göre karşılaştırıldığı çalışmalarda elde edilen sonuçların birbirini desteklemediği görülmektedir. Taylan’ın (2000) çalışmasında fen, Türkçe-sosyal ve sosyal alanlara göre yapılan karşılaştırmada sadece birinci sınıf öğrencilerinde öğrenim görülen alana göre fen ve Türkçe-sosyal alanları lehine anlamlı farklılık görülmüş, dördüncü sınıf öğrencilerinde fark saptanmamıştır. Bir diğer çalışmada (Alver, 2005) ise, sosyal alanda öğrenim görenlerin fen bilimleri alanında öğrenim görenlere göre problem çözme algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlik formasyon eğitimi alan grupta yapılan karşılaştırmada da fen ve sosyal alanlarda öğrenim gören veya bu alanlardan mezun olanların problem çözme algılarının farklı olmadığı görülmüştür (Çam, 1997).

Türkiye’de farklı örneklemeler üzerinde yapılan problem çözme algısıyla ilgili çalışmalarda, Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen kişisel problem çözme algısını ölçmeyi hedefleyen envanter kullanılmıştır. Söz konusu envanter bireylerin günlük yaşantılarında karşılaştıkları tüm problemlerin çözümüne yönelik hazırlanan bir araçtır. Ancak bu çalışmanın temelini bireylerin kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları problemlere yönelik yaklaşım ve davranışlarının incelenmesi oluşturmaktadır. Bireylerin sosyalleşme sürecinde özellikle cinsiyet ve yaş, bilişsel yapıları, kişilerarası ilişkileri ve bu ilişkilerde yaşanan sorunlara yaklaşım şeklini belirleyen önemli faktörler olarak kabul edilmektedir. Böylece çalışmanın birinci amacını üniversite öğrencilerinin kişilerarası problem çözme yönelim ve davranışlarının cinsiyet, yaş ve öğrenim görülen alan türü açısından karşılaştırılması oluşturmaktadır. İkinci amacı ise, çalışmada kullanılan ölçme aracının ölçüt geçerliğine ilişkin kanıtları ortaya çıkarmaktır.

Yöntem

Araştırma, üniversite öğrencilerinin cinsiyet, öğrenim görülen alan ve yaş değişkenine göre kişilerarası problem çözme yönelim ve becerilerinin karşılaştırıldığı betimsel bir çalışmadır. Veriler, Kişilerarası Problem Çözme Envanteri’nin (KPÇE) geliştirilme çalışmasında kullanılan gruptan elde edilmiştir. Çalışmanın sonuçları

KPÇE'nin ölçüt geçerliği açısından değerlendirilip yorumlanmıştır; bir genelleme amacı taşımamaktadır.

Çalışma Grubu: Çalışma grubu, 159'u Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans ve 464'ü lisans olmak üzere toplam 623 öğrenciden oluşmaktadır. Çukurova Üniversitesi'nde farklı 15 programda öğrenim gören öğrencilerden 308'i kız, 315'i erkektir. Öğrenim görülen programa göre de öğrenciler iki gruba ayrılmıştır. Fen-teknik alanda fizik, kimya, matematik, biyoloji, ziraat mühendisliği, jeoloji mühendisliği ile bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi programları yer almıştır. Sosyal alana ise, Türk dili ve edebiyatı, iktisat, işletme, sınıf öğretmenliği, psikolojik danışma ve rehberlik, resim iş öğretmenliği, İngilizce öğretmenliği ve sosyal bilgiler öğretmenliği programları alınmıştır. Öğrencilerin yaşları 18 ile 30 arasında değişmekte yaş ortalaması 21.89'dur (ss=2.14). Yaşa göre öğrencilerin yüzdelik değerlerine bakıldığında ilk çeyrek 20 yaşa, %50'si 22 yaşa ve üçüncü çeyrek değeri de 23 yaşa denk geldiği görülmüştür. Böylece yaşlarına göre öğrenciler 18-20 yaş, 21-22 yaş ve 23-30 yaş arası olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Tablo 1'de öğrencilerin buldukları sınıf düzeyine göre araştırmada ele alınan bağımsız değişkenler açısından dağılımları verilmiştir.

Tablo 1: Öğrencilerin Sınıf Düzeyi, Cinsiyet, Öğrenim Görülen Alan ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımları

Değişkenler		Sınıf Düzeyi			Toplam		
		2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	Y. Lis.	n	%
Cinsiyet	Kız	92	66	52	98	308	49.4
	Erkek	103	76	75	61	315	50.6
Alan	Fen-tek.	45	63	42	131	281	45.1
	Sosyal	150	79	85	28	342	54.9
Yaş	18-20	113	49	6	---	168	27.0
	21-22	57	70	82	19	227	36.4
	23-30	25	23	40	140	228	36.6
Toplam	n	195	142	127	159	623	
	%	31.3	22.8	20.4	25.5	100	

Sınıf düzeylerine bakıldığında öğrencilerin % 31.3'ünün ikinci, % 22.8'inin üçüncü, %20.4'ünün dördüncü sınıf lisans ve %25.5'inin yüksek lisans öğrencisi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %49.4'ü kız, %50.6'sı ise erkektir. Fen-teknik alanda öğrenim görenlerin oranı %45.1, sosyal alandan olanlar ise %54.9'dur. Öğrencilerin %27'si 18-20 yaş, %36.4'ü 21-22 yaş ve %36.6'sı ise 23-30 yaş grubunda yer almaktadır.

Veri Toplama Aracı: Üniversite öğrencilerinin kişilerarası problem çözme yönelim ve becerilerini ölçmek için Çam ve Tümkaya (2006) tarafından geliştirilen Kişilerarası Problem Çözme Envanteri kullanılmıştır. Envanterde toplam 50 madde bulunmaktadır. Maddeler "Hiç uygun değil" (1) ile "Tamamıyla uygun" (5) arasında olmak üzere beşli Likert tipi değerlendirme seçeneklerine sahiptir. Her bir alt ölçek için elde edilen yüksek puan kişilerarası problem çözmeyle ilgili özelliğin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca envantere öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve öğrenim gördükleri programı belirtebilecekleri sorular yazılarak bu bilgiler toplanmıştır.

Yapılan açıklayıcı faktör analizi çalışmasında (n=526) kişilerarası problem çözmeyle ilgili varyansın toplam % 38.38'ini açıklayan beş faktör elde edilmiştir. Her faktörde toplanan maddelerin içeriklerine göre faktörler Probleme Olumsuz Yaklaşma (POY), Yapıcı Problem Çözme (YPC), Kendine Güvensizlik (KG), Sorumluluk Almama (SA) ve Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım (I-SY) alt ölçekleri olarak adlandırılmıştır. Her bir alt ölçekte yer alan madde sayısı sırasıyla 16, 16, 7, 5 ve 6'dır.

Probleme Olumsuz Yaklaşma puanlarının Kendine Güvensizlik ($r=.54$), Sorumluluk Almama ($r=.44$) ve Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım ($r=.16$) puanlarıyla anlamlı ilişkileri vardır. Sorumluluk Almama'nın Kendine Güvensizlik'le ilişkisi de orta düzeydedir ($r=.48$). Ayrıca Yapıcı Problem Çözme puanlarının Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım ile $.55$ ve Kendine Güvensizlik ile de $-.09$ düzeyinde ilişkili olduğu görülmüştür. Maddelerin yer aldıkları alt ölçeklerin toplam puanlarıyla hesaplanan korelasyon değerleri $.22$ ile $.74$ arasında değişmektedir ($p<0.01$).

Ölçüt bağımlı geçerlik çalışmasında (n=97) KPÇE'nin POY ve KG alt ölçeklerinin Problem Çözme Envanteri'nin (PÇE) Problem Çözme Güveni, Yaklaşma-Kaçınma ve Kişisel Kontrol alt ölçekleriyle negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür ($r=.31$ ile $.45$ arasında). YPC ve I-SY alt ölçekleri ise pozitif yönde ilişkilidir ($r=-.22$ ile $-.53$ arasında). [PÇE'den alınan yüksek puan düşük problem çözme algısına işaret etmektedir.] Geliştirilen KPÇE'nin alt ölçek puanlarının Sürekli Kaygı Ölçeği puanlarıyla da anlamlı ilişkileri bulunmuştur (POY: $.57$, KG: $.30$, SA: $.30$, YPC: $-.36$, I-SY: $-.25$; $p<0.05$).

Alt ölçek puanlarının iç tutarlığı Cronbach alfa katsayısıyla ile incelenmiş ve elde edilen değerlerin POY: $.91$, YPC: $.88$, KG: $.67$, SA: $.74$ ve I-SY: $.70$ olduğu görülmüştür. Envanterin dört hafta ara ile 60 öğrenciye iki defa uygulanması sonucunda hesaplanan test-tekrar test korelasyon değerleri ise alt ölçekler için sırasıyla $.89$, $.82$, $.69$, $.76$ ve $.70$ 'dir.

Verilerin Toplanması ve Analizi: Veri toplama işlemi grup halinde sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Uygulamanın yapılacağı gruplarda o gün derse gelen öğrencilere çalışmanın amacı ve yönerge açıklanarak envanterin yanıtlanması sağlanmıştır. Temmuz-Kasım 2005 tarihleri arasında veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir.

Veriler SPSS 11.5 paket programıyla analiz edilmiştir. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlerin kategorilerine göre oluşturulan grupların her bir alt ölçek puanının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. KPÇE'nin alt ölçeklerinden elde edilen puanların cinsiyet, yaş ve öğrenim görülen alana göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için, alt ölçekler arasındaki korelasyon değerleri dikkate alınarak, her bir bağımsız değişken için ayrı ayrı bir yönlü çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) tekniği kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin cinsiyet, öğrenim gördükleri alan ve yaş gruplarına göre KPÇE'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanların karşılaştırmasına yönelik bulgular verilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma değerleri ve MANOVA sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre KPÇE Alt Ölçek Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve F Değerleri

Alt Ölçekler	Cinsiyet	\bar{X}	ss	F
Probleme Olumsuz Yaklaşma	Kız	38.98	12.42	17.82*
	Erkek	34.81	12.27	
Yapıcı Problem Çözme	Kız	57.72	10.07	0.63
	Erkek	57.08	9.86	
Kendine Güvensizlik	Kız	11.59	3.69	10.51*
	Erkek	12.64	4.29	
Sorumluluk Almama	Kız	10.88	4.15	0.37
	Erkek	10.68	4.26	
Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım	Kız	22.04	4.15	11.62*
	Erkek	20.87	4.42	

*p<0.001 (sd= 1, 621)

Analiz sonucunda cinsiyete göre alt ölçek puanlarının farklılaştığı görülmektedir (Wilk's Lambda = 0.897; F=14.16; p< 0.05). Tabloda görüldüğü gibi kız öğrencilerin Probleme Olumsuz Yaklaşma (F=17.82), ve Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım (F=11.62) puan ortalamalarının erkeklerden; Kendine Güvensizlik (F=10.51) puanlarında ise erkeklerin ortalama değerinin kızlardan yüksek olduğu anlaşılmaktadır (p<0.001). Yapıcı Problem Çözme (F=0.63) ve Sorumluluk Almama (F=0.37) puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p>0.05).

Öğrencileri yaşlarına göre üç gruba ayırıp (18-20 yaş, 21-22 yaş ve 23-30 yaş) alt ölçek puanlarının farkına bakıldığı MANOVA sonuçları Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3: Öğrencilerin Yaş Gruplarına Göre KPÇE Alt Ölçek Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve F Değerleri

Alt Ölçekler	Yaş	\bar{X}	ss	F
Probleme Olumsuz Yaklaşma	18-20	38.03	11.47	1.39
	21-22	36.98	12.15	
	23-30	35.92	13.52	
Yapıcı Problem Çözme	18-20	56.19	10.14	3.20*
	21-22	57.03	9.78	
	23-30	58.65	9.90	
Kendine Güvensizlik	18-20	12.54	4.01	1.26
	21-22	11.97	3.65	
	23-30	11.96	4.40	
Sorumluluk Almama	18-20	11.40	4.47	3.59*
	21-22	10.84	4.18	
	23-30	10.26	3.97	
Israrıcı-Sebatkar Yaklaşım	18-20	21.25	4.10	2.10
	21-22	21.91	4.20	
	23-30	21.13	4.59	

*p<0.05 (sd= 2, 620)

Analiz sonucunda yaş gruplarına göre öğrencilerin alt ölçek puanlarının farklılaştığı bulunmuştur (Wilk's Lambda=0.959; F=2.58; p<0.05). Bu farklılığın, Yapıcı Problem Çözme (F=3.20) ve Sorumluluk Almama (F= 3.59) alt ölçek puanlarında olduğu saptanmıştır (p<0.05). Farkın kaynağına LSD testi ile bakıldığında Yapıcı Problem Çözme puanları açısından 23-30 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalamasının (\bar{X} =58.65), 18-20 yaş grubunun ortalamasından (\bar{X} =56.19) yüksek olduğu gözlenmiştir. Sorumluluk Almama puanlarında ise 18-20 yaş grubundaki öğrencilerin puan ortalaması (\bar{X} =11.40), 23-30 yaş grubunun ortalamasından (\bar{X} =10.26) yüksektir. Probleme Olumsuz Yaklaşma (F=1.39), Kendine Güvensizlik (F=1.26) ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım (F=2.10) puanlarında ise anlamlı farklılık görülmemiştir (p>0.05).

Öğrenim görülen alana göre (fen-teknik ve sosyal alanlar) KPÇE'nin alt ölçek puanlarının karşılaştırılması sonucunda elde edilen değerler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre KPÇE Alt Ölçek Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve F Değerleri

Alt Ölçekler	Alan	\bar{X}	ss	F
Probleme Olumsuz Yaklaşma	Fen-tek.	37.18	12.68	0.29
	Sosyal	36.63	12.38	
Yapıcı Problem Çözme	Fen-tek.	58.17	9.17	3.12
	Sosyal	56.76	10.53	
Kendine Güvensizlik	Fen-tek.	12.19	4.19	0.15
	Sosyal	12.06	3.91	
Sorumluluk Almama	Fen-tek.	10.99	4.21	1.32
	Sosyal	10.60	4.19	
Israrcı-Sebatkar Yaklaşım	Fen-tek.	21.58	4.18	0.44
	Sosyal	21.34	4.44	

(sd= 1, 621)

Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin öğrenim gördükleri alana göre KPÇE'nin beş alt ölçeğinden aldıkları puanlar anlamlı farklılık göstermemiştir (Wilk's Lambda=0.992; F=0.99; p> 0.05). Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlara göre kişilerarası problemlere yaklaşım ve problem çözme becerileri farklılaşmamaktadır.

Yorum ve Tartışma

Çalışmada, kız öğrenciler Probleme Olumsuz Yaklaşma ve Israrcı-Sebatkar Yaklaşım alt ölçeklerinde erkeklere göre daha yüksek puan alırken; Kendine Güvensizlik alt ölçeğinde ise, erkeklerin puan ortalamasının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu sosyal problem çözme konusunda yapılan çalışma bulgularıyla (D'Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998; Graf, 2003) tutarlık göstermektedir.

Kadınların sosyalleşmesi ve kişilerarası ilişkiler açısından yaşantıları dikkate alınırsa erkeklere göre daha çok ilişki yönelimli ve yaşadıkları sorunlara daha çok olumsuz yaklaşma eğiliminde oldukları görülmektedir. Kızlar kişilerarası sorunların çözümünde daha ısrarcı, aceleci ve sebatkar davranmaktadırlar. Bu durum, karşılaşılan kişilerarası probleme yönelik yaşanan “olumsuz duygulardan hemen ve mutlaka kurtulmak gerektiği” düşüncesiyle açıklanabilir. Bu düşünce şekli ise, problemin çözümünü engelleyen olumsuz bir düşüncedir (Öğülmüş, 2001).

Bandura’ya (1997) göre, sosyal yetkinlik beklentisini geliştiren kaynaklardan biri başarılı performanslardır. Böylece bireyler, sosyal etkileşimlere girdikçe ve bu etkileşimlerde karşılaştığı sorunları başarılı biçimde çözdükçe daha sonraki yaşantılarında kişilerarası ilişkilerde karşılaşılabilecek sorunları çözmeye ilgili kendilerine yönelik güven geliştirecekleri kabul edilir. Türk kültüründe erkekler sosyalleşme sürecinde daha güçlü, başarılı, mesafeli, sert, egemen olma ve güç kullanma gibi özelliklerini geliştirmeleri teşvik edilir. Ancak Kendine Güvensizlik alt ölçeğiyle ilgili elde edilen sonuca göre, bu tür özelliklerin kişilerarası problemlerin çözümünde kişinin kendine olan güveninin gelişmesine olumlu etkisinin olmadığı söylenebilir. Çünkü etkili ve yapıcı biçimde kişilerarası problem çözme kişilerarası ilişkilerin doğasını algılamayı-kavrayışı gerektirir. Ancak bu özellik, erkeklerin sosyalleşmesinde önemsenen bir durum değildir.

Öğrencilerin yaş gruplarına göre bakıldığında Yapıcı Problem Çözme’de büyük yaş grubundakilerin (23-30 yaş) küçük yaş (18-20 yaş) grubundakilere göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Sorumluluk Almama da ise bunun tersi bir bulgu elde edilmiştir. Bu bulgu, Türkiye’de Problem Çözme Envanteri’nin (Heppner ve Petersen, 1982) kullanılarak üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmaların çoğunda sınıf düzeyine/yaşa göre farklılık olduğu yönündeki bulgularla tutarlılık göstermektedir (Çam, 1997; Tümkaya ve İflazoğlu, 2000; Dikici, Yavuzer ve Demir, 2001; Alver, 2005). Ayrıca, yaş ranjı daha büyük olan bir örneklemede sosyal problem çözmenin incelendiği çalışmada (D’Zurilla, Maydeu-Olivares ve Kant, 1998) genç yetişkin ve orta yetişkinlerin yaşlılara göre probleme daha olumlu yaklaşımları ve daha akılcı problem çözme becerilerine sahip oldukları bulunmuştur. Aynı çalışmada probleme olumsuz yaklaşma, içtepesel-dikkatsiz ve kaçınmacı boyutlarda yukarıdaki bulgunun tersi bir sonuç elde edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrencilerin bir kısmı ergenlik döneminin sonunda bir kısmı da ilk yetişkinlik dönemindedirler. Bu dönemde bireyler çok farklı yaşantı zenginliğine sahip olmaktadır. Ergenlikten çıkıp yetişkin dünyasına adım atmakta, üniversite yaşantısını tanımakta, bir kısmı aileden uzak ayrı bir evde ev arkadaşlarıyla veya yurttan toplu yaşama durumuyla karşılaşmakta, karşı cinsle yakın duygusal ilişkileri yaşamakta, mezun olup bir iş ortamına girebilmektedir. Bir kısmı da evlenip bir aile kurmakta, çocuk sahibi olabilmekte ve farklı roller üstlenmektedir. Dolayısıyla tüm bu yaşantılar kendini tanıma ve kişilerarası ilişkilerini zenginleştirmektedir. Bir şekilde kişilerarası ilişkilerin doğasını ve karşılaşılan problemlerin çözümünde daha yapıcı olmayı, sorunla ilgili sorumluluğu fark edip bunu üstlenmeyi öğrenmektedirler.

Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlara göre (fen-teknik ve sosyal) KPÇE’nin tüm alt ölçeklerinde farklılık bulunmamıştır. Türkiye’de PÇE’nin kullanılarak öğrenim görülen alana göre problem çözmenin incelendiği araştırmaların sayısının oldukça

sınırlı olduğu ve bunların sonuçlarının birbirlerini desteklemediği görülmektedir. Bu çalışmaların birinde fen alanındakilerin lehine anlamlı farklılık görülürken (Taylan, 1990), diğerinde ise sosyal bilimler alanındakilerin lehine farklılık bulunmuştur (Alver, 2005). Bu çalışmada farkın çıkmaması beklenen bir durumdur. Çünkü bu iki alana yerleştirilen programlar oldukça farklılık göstermektedir. Alan karşılaştırması yerine belki program karşılaştırması yapmak öğrenci grupları arasında varolan olası farkların ortaya çıkmasını sağlayabilir. Çünkü her programın içeriğinin öğrencilerin kişisel gelişimlerine sağladığı olanaklar birbirinden farklıdır. Alver'in (2005) çalışmasında psikolojik danışma ve rehberlik programındaki öğrencilerin problem çözme algısının sosyal bilgiler programındaki öğrencilerden düşük olduğu görülmüştür. Bu araştırmada, çalışma grubundaki öğrencilerin öğrenim gördükleri programa göre karşılaştırılması amaçlanmamakla birlikte puan ortalamaları incelenmiştir. Yapıcı Problem Çözme'de oldukça yüksek ortalama (\bar{X} =58.39) ve Probleme Olumsuz Yaklaşma'da ise en düşük ortalama (\bar{X} =33.61) değerlerinin psikolojik danışma ve rehberlik programındaki öğrencilere ait olduğu gözlenmiştir. Bu programda verilen eğitimin içeriği dikkate alınınca, böyle bir programın öğrencilerin bu yöndeki kişisel gelişimlerini desteklediğini düşündürmektedir. Buradan hareketle içerik ve uygulama açısından hem mesleki becerilere hem de kişisel gelişime katkı sağladığı düşünülen psikolojik danışma ve rehberlik programında öğrenim gören öğrencilerin kişilerarası problem çözme yönelim ve becerilerinin üniversite eğitimi süresince değişim gösterip göstermediğinin karşılaştırmalı olarak incelenmesine gereksinim vardır.

Çalışmada üniversite öğrencilerinde kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi amaçlansa da, çalışma grubunun cinsiyet, yaş/sınıf düzeyi, öğrenim görülen program, aile yapısı, sosyo-ekonomik düzey gibi değişkenler açısından yeterince eşitlenmemiş olması sonuçların genellenmesini sınırlandırmaktadır. Ayrıca, cinsiyet ve yaş düzeyine göre bulunan farklılıklara ilişkin Wilk's Lambda değerleri oldukça yüksektir. Bu değişkenlerin kişilerarası problem çözme açıklamadaki katkılarının zayıf olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili sonraki çalışmalarda bilişsel esneklik, sosyal uyum, sosyal yetkinlik algısı gibi bağımsız değişkenler ele alınabilir.

Çalışmadaki bulgular dikkate alındığında özellikle cinsiyet ve yaş değişkenine göre bulunan farklılıklar KPÇE'nin ölçüt geçerliği hakkında önemli kanıtlar oluşturduğu söylenebilir. Ancak envanterin yordama/uygulama geçerliği açısından incelenmesine gereksinim duyulmaktadır. Bu amaçla psikolojik danışma hizmeti almak için başvuran üniversite öğrencileriyle böyle bir hizmete ihtiyaç duymayan öğrencilerin araçtan elde edecekleri puanlar karşılaştırılabilir.

Kaynaklar

- Alver, B. (2005). Üniversite öğrencilerinin problem çözme becerileri ve akademik başarılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. **VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı**, Marmara Üniversitesi, 21-23 Eylül, İstanbul, 188-189.
- Anderson, J.R. (1980). **Cognitive Psychology and Its Implications**. San Fransisco: Freeman.
- Bandura, A. (1997). **Self-Efficacy**, New York: W. H. Freeman and Company.

- Baumgardner, A.H., Heppner, P. P. ve Arkin, R.M. (1986). Role of causal attribution in personal problem solving. **Journal of Personality and Social Psychology**, 50, 636-643.
- Bilge, F. ve Aslan, A. (2000). Akılcı olmayan düşünce düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini değerlendirmeleri. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2, (13), 7-18.
- Bingham, A. (1998). **Çocuklarda Problem Çözme Yeteneklerinin Geliştirilmesi**. (Çev. A. F. Oğuzhan). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Çam, S. (1995). Öğretmen adaylarının ego durumları ile problem çözme becerisi algısı ilişkisinin incelenmesi, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 6, (2), 37-42.
- Çam, S. (1997). Öğretmenlik formasyonu eğitimi programının öğretmen adaylarının problem çözme becerisi algılarına etkisi. **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2, 15, 52-61.
- Çam, S. ve Tümkaya, S. (2006). Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik Çalışması, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi** (Hakem değerlendirmesinde)
- Dikici, H., Yavuzer, Y. ve Demir, Z. (2001). Üniversite öğrencilerinin uyum düzeyleri ile problem çözme yeteneklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. **X.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri**, A.İ.Baysal Üniversitesi. 7-9 Haziran, Bolu.
- D'Zurilla, T.J. ve Nezu, M. (1990). Development and preliminary evaluation of the Social Problem-Solving Inventory: Psychological assessment. **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 2(2),156-163.
- D'Zurilla, T.J., Maydeu-Olivares, A. ve Kant, G. L. (1998). Age and gender differences in social problem-solving ability, **Personality and Individual Differences**, 25, 241-252.
- Ferah, D. (2000). Kara Harp Okulu Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılamalarının ve Problem Çözme Yaklaşım Biçimlerinin Cinsiyet, Sınıf, Akademik Başarı ve Liderlik Yapma Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Gökçakan, Z. ve Nadir, B. (2001). Ergende problem çözme becerisini yordayıcı bir değişken olarak benlik imgesi. **VI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı**, ODTÜ, 5-7 Eylül, Ankara,17.

- Graf, A. (2003). Psychometrische Überprüfung einer deutschsprachigen Übersetzung des SPSI-R. **Zeitschrift für Differentielle und Diagnostische Psychologie**, 24, (4), 277-291.
- Heppner, P. (1978). A review of the problem solving literature and its relationships to the counseling process. **Journal of Counseling Psychology**, 25, 366
- Heppner, P. P. ve Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a Personal Problem Solving Inventory. **Journal of Counseling Psychology**, 29 (1), 66-75.
- Heppner, P. P., Reeder, B.L. ve Larson, L.M. (1983). Cognitive variables associated with personal problem-solving appraisal: Implications for counseling, **Journal of Counseling Psychology**, 30(4), 537-545.
- Heppner, P. P., Baumgardner, A. H. ve Jakson, J. (1985). Depression and attributional style: Are they related? **Cognitive Therapy and Research**, 9, 105-113.
- Heppner, P. P. ve Krauskopf, C. J. (1987). The integration of personal problem solving processes within counseling. **The Counseling Psychologist**, 15, 371-447.
- Heppner, P. P. ve Baker, C. E. (1997). Applications of the Problem Solving Inventory. **Measurement & Evaluation in Counseling & Development**, 29 (4), 229-313.
- Jerath, J. M., Hasija, S. ve Malhotra, D. (1993). A study of state anxiety score in a problem solving situation, **Studia Psychological**, 35(2), 143-150.
- Johnson, D. W. ve Johnson, R. T. (1995). **Teaching Students to be Peacemakers**, Minnesota: Interaction Book Company.
- Koberg, D. ve Bagnal, J. (1981). **The Universal Traveler**. California: Kaufman Inc.
- Korkut, F. (2002). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 22, 177-184.
- Morgan, C. T. (1999). **Psikolojiye Giriş**. (Çev. H.Arıcı ve diğ.). Ankara: Meteksan Matb.
- Nezu, A. M. (1985). Differences in psychological distress between effective and ineffective problem solvers. **Journal of Counseling Psychology**, 42, 42-48.
- Nezu, A. M., Ronan, G. F. (1985). Life stress, current problems, problem solving and depressive symptoms: An integrative model, **Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 53, 693-697.
- Öğülmüş, S. (2001). **Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi**, Ankara: Nobel Yayınları.

- Saygılı, H. (2000). Problem Çözme Becerisi ile Sosyal ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, N., Şahin, N. ve Heppner, P. P. (1993). Psychometric properties of the Problem Solving Inventory in a group of Turkish university students. **Cognitive Therapy and Research**, 17, 379-396.
- Taylan, S. (1990). Heppner'in Problem Çözme Envanteri'nin Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tümkiye, S. ve İflazoğlu, A. (2000). Ç.Ü. sınıf öğretmenliği öğrencilerinin otomatik düşünce ve problem çözme düzeylerinin bazı sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi. **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(6), 143-158.

